

Аттестация саволлари

(сұхбат учун 82 савол)

Аттестация жараёни сұхбатидаги саволлар ва жағоблари

1. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги қонуни қабул қилингандигига оид

Республикамизда мавжуд таълим-тарбия тизимини тубдан ислоҳ қилиш, уни замон талаблари даражасига кўтариш, миллӣй кадрлар тайёрлашпинг янги тизимини барпо этиш, келажак учун баркамол, салоҳиятли авлодни тарбиялаш мақсадида таълим тұғрисидаги қонун қабул килинди:

Таълим тұғрисидаги қонун Республика Олий мажлисисининг 1997 йил 29 август 9-сессиясида қабул килинган. Таълим тұғрисидаги қонун 5 булим ва 34 моддадан иборат

2. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги қонуни моддалари мазмуми

Таълим тұғрисидаги қонун Республика Олий мажлисисининг 1997 йил 29 август 9-сессиясида қабул килинган. Таълим тұғрисидаги қонун 5 булим ва 34 моддадан иборат

Биринчи булим умумий кодалар булиб 1-8 моддаларни уз ичига олади

Иккинчи булим таълим тизими ва турлари тұғрисида булиб 9-19 моддаларни уз ичига олади.

Учинчи булим таълим жараени катнашчиларини ижтимоий химоя қилиш тұғрисида булиб 20-24 моддаларни уз ичига олади

Түртінчи булим Таълим тизимини бошқариш тұғрисида булиб 25-29 моддаларни уз ичига олади
Бешинчи булим Яқунловчи қойдалар булиб 30-34 моддаларни уз ичига олади

3. “Таълим тўғрисида”ги қонунинг асосий мақсади ва вазифалари

Ушбу Қонун фуқароларга таълим, тарбия бериш, касб-хунар ўргатишнинг хукукий асосларини белгилайды ҳамда ҳар кимнинг билим олишдан иборат конституциявий хукукини таъминлашга қаратылған.

4. Таълим тұғрисидаги қонун хужжатлари ҳақидаги тушунчалар

Республикамизда таълим соҳасидаги олиб борилаёттан ишлар Таълим тұғрисидаги қонун шунингдек таъимга оид президент фармонлари, карорлари, Вазирлар махкамаси карорлари, ҳамда халк таълими вазирлуги томонидан чиқарылған карор ва буйруклар асосида олиб борилади..

5. Таълим соҳасидаги давлат сиёсатининг асосий принциплари тұғрисида

Таълим тұғрисидаги қонунинг 3-моддасыда Таълим соҳасидаги давлат сиёсатининг асосий принциплари курсатылған булиб, булаар түккизта

- 1.таълим ва тарбиянинг инсонпарвар, демократик характерда еканлиги;
- 2.таълимнинг узлөксизлігі ва изчиллігі;
- 3.умумий Ўрта, шунингдек Ўрта махсус, касб-хунар таълими-нинг мажбурийлігі;
- 4.Ўрта махсус, касб-хунар таълимининг Йұналишини: академик лицейда ёки касб-хунар колледжа Үкишни таңлашнинг ихтиё-рійлігі;
- 5.таълим тизимининг дүнёвий характерда еканлиғи;
- 6.давлат таълим стандартлари доирасыда таълим олишнинг хамма учун очипкігі;
- 7.таълим дастурларини таңлашпа ягона ва табакалаштирилған ёндашув;
- 8.билимли бўлишни ва истеъодни рагбатлантириш;
- 9.таълим тизимида давлат ва жамоат бошқарувини уйгуналаштириш.

6. “Таълим тўғрисида”ги қонунида таълимнинг Ўзбекистон Республикаси ижтимоий тараққиёти соҳасидаги ўрни

Таълим Ўзбекистон Республикаси ижтимоий тараққиёти соҳасида устувор деб эълон қилинади.Мустакиллігимиздан кейин таълим соҳасига алоҳида эътибор қаратилиб ҳар йили таълимни ривожлантариш учун Давлат бюджетининг 50 фоиздан ортиги шунга йуналтирилған. Давлат дастурлари асосида Касб –хунар колледжлари, академик лицейлар, умумий урта таълим мабаблари янгидан курилиди, шунингдек капитал реконструкция, капитал таъмирланиб замонавий укув жиҳозлари билан таъминланди.

7. Билим олиш хукукининг таъминланшыши

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 41-моддаси ва Таълим тұғрисидаги қонунинг 4-моддаси асосида, Жинси, тили, ёши, иркӣ, миллӣ мансублиги, эътиоди, динга муносабати, ижтимоий келиб чиқиши, хизмат түри, ижти-моий мавкеи, турар жойи, Ўзбекистон Республикаси худудида канча вакт яшаётгандыдан катын назар, ҳар кимга билим олишда тенг хукуклар кафолатланади.

8. Бошқа давлатлар фуқароларининг Ўзбекистон Республикасида билим олиши

Таълим тургисидаги конуннинг 4-моддасида Бошқа давлатларнинг фуқаролари Ўзбекистон Республикасида халқаро шартномаларга мувоғик билим олиш хуқуқига ега курсатилган. Шунингдек, Республикада истикомат килаётган фуқаролиги бўлмаган шахслар билим олишда Ўзбекистон Республикаси фуқаролари билан тенг хукукларга ега.

9. Педагогик фаолият билан шугулланиш хукуки тўғрисида

Таълим тургисидаги конуннинг 5-моддасида Педагогик фаолият билан шугъулланиш хукуки курсатилган булиб, тегиши майлумоти, қасб тайёргарлиги бор ва юксак ахлокий фазилатларга ега бўлган шахслар педагогик фаолият билан шу-гулланиш хукуқига ега.

Педагогик фаолият билан шугулланиш суд хукмига⁸ асосан ман етилган шахсларнинг таълим муассасаларида бу фаолият билан шугулланишига йўл қўйилмайди.

10. Давлат таълим стандартлари тушунчаси. Таълим бериши тили

Таълим тургисидаги конуннинг 7-моддасида Давлат таълим стандартлари

Давлат таълим стандартлари умумий Ўрта, Ўрта маҳсус, қасб-хунар ва олий таълим мазмунига хамда сифатига кўйиладиган талабларни белгилайди.

Давлат таълим стандартларини бажариш Ўзбекистон Республикасининг барча таълим муассасалари учун мажбурийдир.

Таълим тургисидаги конуннинг 8-моддасига асосан таълим муассасаларида таълим бериши тилидан фойдаланиш тартиби «Давлат тили хакида»ги Ўзбекистон Республикаси Конуни билан тартибга солинади.

11. Ўзбекистонда узлуксиз таълим тизими ва турлари

Таълим тургисидаги конуннинг 9-мода.

Ўзбекистон Республикасининг таълим тизими кўйидагиларни Ўз ичига олади;

давлат таълим стандартларига мувоғик таълим дастурларини амалга оширувчи давлат ва нодавлат таълим муассасалари;

таълим тизимининг фаолият кўрсатиши ва ривожланишини таъминлаш учун зарур бўлган тадқикот ишларини бажарувчи илмий-педагогик муассасалар;

таълим соҳасидаги давлат бошкарув органлари, шунингдек уларга карашли корхоналар, муассасалар ва ташкилотлар.

Ўзбекистон Республикасида таълим кўйидаги турларда амалга оширилади:

1-мактабгача таълим; 2-умумий Ўрта таълим; 3-Ўрта маҳсус, қасб-хунар таълими;

4-олий таълим; 5-олий Ўкув юртидан кейинги таълим;

6-қадрлар малакасини ошириш ва уларни кайта тайёрлаш; 7-мактабдан ташкари таълим.

12. Мактабгача таълим. Мактабгача таълим муассасасининг мақсади ва вазифалари

Таълим тургисидаги конуннинг 11-моддаси.

Мактабгача таълим бола шахсини соглом ва етук, мактабда Ўкишга тайёрланган тарзда шакллантириш мақсадини кузлайди. Бу таълим олти-етти ёшгача оиласда, болалар bogчасида ва мулк шаклидан катъи назар бошқа таълим муассасаларида олиб борилади.

13. Умумий ўрта таълимнинг мақсади ва вазифаси. Умумий ўрта таълимнинг боскичлари мазмуни Таълим тургисидаги конуннинг 12-моддаси.

Умумий ўрта таълим боскичлари кўйидагича:

бошлангич таълим (1—4 синфлар);

умумий ўрта таълим (5—9 синфлар).

Бошлангич таълим умумий ўрта таълим олиш учун зарур бўлган саводхонлик, билим ва қўникма асосларини шакллантиришга қаратилгандир. Мактабнинг биринчи синфига болалар олти-етти ёшдан кабул килинади.

Умумий ўрта таълим билимларнинг зарур хажмини беради, мустакил фикрлаш, ташкилотчилик кобилияти, ва амалий тажриба қўникмаларини ривожлантиради, дастлабки, тарзда қасбга йўналтиришга ва таълимнинг навбатдаги боскичини танлашга ёрдам беради.

Болаларнинг кобилияти, истеъодини ривожлантириш учун ихтисослаштирилган мактаблар ташкил этилиши мумкин.

14. Ўрта маҳсус, қасб-хунар таълими. Унинг мақсад ва вазифалари. Академик лицей.

Касб-хунар коллеки

Таълим тургисидаги конуннинг 13-моддаси.

Ўрта маҳсус, касб-хунар таълими олиш мақсадида ҳар ким умумий Ўрта таълим асосида академик лицейда ёки касб-хунар коллежида укишнинг йуналишини ихтиёрий равишда ташлаш хукукига ега.

Академик лицейлар ва касб-хунар коллежлари эзгалланган касб-хунар буйича ишлаш хукукини берадиган хамда бундай иш ёки таълимни навбатдаги боскичда давом етириш учун асос бўладиган урта маҳсус, касб-хунар таълими беради.

15. Олий таълим. Олий таълимнинг мақсади ва вазифаси. Олий таълим боскичлари. Бакалавриат. Магистратура Таълим тугрисидаги конун 14-модда.

Олий таълим юкори малакали мутахассислар тайёрлашни таъминлайди.

Олий маълумотли мутахассислар тайёрлаш олий укув юртларида (университетлар, академиялар, институтлар ва олий мактабининг бошқа таълим муассасаларида) Ўрта маҳсус, касб-хунар таълими асосида амалга оширилади.

Олий таълим икки боскичга: давлат томонидан тасдикланган намунаидаги олий маълумот тўғрисидаги хужжатлар билан далил-ланувчи бакалавриат ва магистратурага ега.

Бакалавриат олий таълим йуналишларидан бири буйича пухта билим берадиган, укиш муддати камидан тўрт йил булган таянч олий таълимдир.

Магистратура аниқ мутахассислик бўйича бакалавриат негизида камидан икки йил давом етадиган олий таълимдир.

Фукаролар иккинчи ва ундан кейинги олий маълумотни шарт-нома асосида олишга хаклидирлар.

16. Олий ўкув юртидан кейинги таълим. Унинг мақсади ва вазифалари

Таълим тугрисидаги конун 15-модда. Олий Ўкув юртидан кейинги таълим жамиятнинг юкори малакали илмий ва шщий-педагогик кадрларга булган эҳтиёjlарини таъминлашга қаратилгандир. Олий Ўкув юртидан кейинги таълим олий укув юртлари ва илмий-тадқикот муассасаларида (аспирантура, адъюнктурда, докторантурда, мустакил тадқикотчилик) олиниши мумкин.

17. Аспирантура. Адъюнктурда. Докторантурда. Мустакил тадқикотчилик. Кадрлар малакасини ошириш ва уларни кайта тайёрлаш. Унинг мақсади ва вазифалари

Таълим тугрисидаги конун 16-модда. Қадрлар малакасини ошириш ва уларни кайта тайёрлаш касб билимлари ва куникмаларини чукурлаштириш хамда янгилашни таъминлайди.

Қадрлар малакасини ошириш ва уларни кайта тайёрлаш тартиби Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Махкамаси томонидан белгиланади. Педагог ходимлар ҳар 3 йилда бир марта уз малакаларини ошириши лозим. Мутахассислиги тугри келмаган педагоглар кайта тайёрловдан утиши лозим.

18. Мактабдан ташқари таълим. Мактабдан ташқари таълимнинг мақсади ва вазифаси

Таълим тугрисидаги конун 17-модда. Мактабдан ташқари таълим

Болалар ва Ўсмирларнинг якка тартибдаги эҳтиёjlарини кондириш, уларнинг бош вакги ва дам олишини ташкил этиш учун давлат органлари, жамоат бирлашмалари, шунингдек бошқа юридик ва жисмоний шахслар маданий-эстетик, илмий, техникавий, спорт ва бошқа йўналишларда мактабдан ташқари таълим муассасаларини ташкил этишлари мумкин.

Туманда Ўсмирлар изходиёти маркази, болалар спорт мактаблари, санъат мактаблари, ва болалар спорт мажмуаси мавжуд

19. Оиласдаги таълим ва мустакил равишида таълим олиш

Таълим тугрисидаги конун 18-модда. Оиласдаги таълим ва мустакил равишида таълим олиш

Давлат оиласда таълим олишга ва мустакил равишида таълим олишга кўмаклашади.

Болаларни оиласда Ўқитиши ва мустакил равишида таълим олиш тегишили таълим муассасаларининг дастурлари буйича амалга оширилади. Таълим оловчиларга ваколатли давлат муассасалари томонидан услубий, маслаҳат ва бошқа йусинда ёрдам кўрсатилади.

20. Таълим жараёни ходимларини ижтимоий химоя қилиш

Таълим тугрисидаги конун 21-модда. Таълим муассасалари ходимларига иш вактининг кискартирилган муддати белгиланади, хаки тўланадиган йиллик узайтирилган таътиллар ва конун хужжатларида назарда тутилган имтиёzlар берилади.

Таълим муассасалари иш хакига мулжалланган мавжуд маблаглар доирасида мустакил равишида ставкалар, мансаб окладларига табакалаштирилган устами белгилашга хамда меҳнатта хак тулаш ва рагбатлантиришнинг турли шаклларини куллашга хакли.

21. Таълим оловчиларни ижтимоий химоя қилиш

Таълим тугрисидаги конун 20-модда.

Таълим муассасасида таълим олувчилар қонун хужжатларига ва норматив хужжатларга мувофиқ имтиёзлар, стипендия ва ётокхонада жой билан таъминланади.

22. Етим болаларни, ота-оналар ёки бошқа қонуний вакилларининг васийлигисиз колган болаларни ўқитиш

Таълим тугрисидаги қонун 22-модда.

Етим болаларни ва ота-оналарининг ёки бошқа қонуний ва-килларининг васийлигисиз колган болаларни ўқитиш ва уларни бокиши давлатнинг тўла таъминоти асосида қонуп хужжатларида белгиланган тартибда амалга оширилади.

23. Жисмоний ёки руҳий ривожланишида нұксони бўлган болалар ва ўсмирларни ўқитиш

Таълим тугрисидаги қонун 23-модда.\

Жисмоний ёки руҳий ривожланишида нұксони бўлган, шу-нингдек узок вақт даволанишга мухтоҷ болалар ва ўсмирларни ўқитиш, уларни тарбиялаш ҳамда даволаш учун ихтисослаштирилган таълим муассасалари ташкил етилади. Болалар ва ўсмирларни ушбу таълим муассасаларига юбориш ва улардан чиқариш ота-оналарининг ёки бошқа қонуний вакилларининг розилиги билан психологик-тиббий-педагогик комиссиянинг хулосасига биноан амалга оширилади.

Ихтисослаштирилган таълим муассасаларининг Ўкувчилари кисман ёки тула давлат таъминотида бўлади.

24-модда. Ижтимоий ёрдамга ва тикланишга мухтоҷ бўлган шахслар учун окув-тарбия муассасалари

Алоҳида шароитларда тарбияланиш ва Ўкишга муктож болалар ва ўспиринлар учун уларнинг билим олиши, қасб тайёргар-лиги ва ижтимоий тикланишини таъминлайдиган ихтисослаштирилган Ўкув-тарбия муассасалари ташкил етилади.

Озодликдан маҳрум қилиш тарикасидаги жазони ижро етиш муассасаларида сакланаётган шахсларнинг таълим олиши ва мус-такил билим олиши учун қонун хужжатларида белгиланган тартибда шароитлар яратилади.

24. Таълим тизимини бошқариш

Таълим тугрисидаги қонунда курсатилишичаваколатли органлар томонидан таълим тизими бошқарилади. Ваколатли органларга Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Махкамаси, ваколатли давлат органлари. Махаллий давлат хокимияти органлари киради.

25. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Махкамасининг таълим соҳасидаги ваколатлари

Таълим тугрисидаги қонун 25-модда. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Махкамасининг таълим соҳасидаги ваколатларига куйидагилар киради:

таълим соҳасида ягона давлат сиёсатини амалга ошириш;

таълим соҳасидаги давлат бошқаруви органларига раҳбарлик қилиш;

таълимни ривожлантириш дастурларини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш;

таълим муассасаларини ташкил етиш, кайта ташкил етиш ва тутатиш тартибини белгилаш; таълим муассасаларини аккредитациядан, педагог, илмий кадрларни аттестациядан утказиш тартибини белгилаш давлат олий таълим муассасасининг ректорларини тайинлаш ва бошкалар;

26. Таълимни бошқариш бўйича ваколатли давлат органларининг хуқуқлари

Таълим тугрисидаги қонун 26-модда. Таълим соҳасида ягона давлат сиёсатини рӯбба чиқариш; таълим муассасалари фаолиятини мувофиқлаштириш ва услуб масалаларида уларга раҳбарлик қилиш;

давлат таълим стандартлари, мутахассисларнинг билим савиғаси ва қасб тайёргарлигига бўлган талаблар бажарилишини таъминлаш;

Ўқитишининг илор шакллари ва янги педагогик технология-ларни, таълимнинг техник ва ахборот воситаларини Ўкув жараё-нига жорий етиш;

Ўкув ва Ўкув-услубият адабиётларини яратиш ва нашр етишини ташкил қилиш;

таълим олувчиларнинг якуний давлат аттестацияси ва давлат таълим муассасаларида экстернат тўғрисидаги низомларни тасдиқлаш;

27. Махаллий давлат хокимияти органларининг таълим соҳасидаги ваколатлари

Таълим тугрисидаги қонун 27-модда. Махаллий давлат хокимияти органлари:

таълим муассасалари фаолиятининг минтакаларни ижтимоий-иктисодий ривожлантириш эктиёжларига мувофикалигини таъминлайдилар; таълим муассасаларини ташкил етадилар, кайта ташкил етадилар ва тутатадилар (республика тасарруфида бўлган муас-сасалар бундан мустасно), уларнинг уставларини руйхатга оладилар; Ўз худудларида таълим муассасаларини ваколат доирасида молиялаш микдорларини ва имтиёзларни белгилайдилар; конун хужжатларига мувофик бошқа ваколатларни хам амалга опирадилар.

28. Таълим муассасасини бошқариш. Таълим соҳасидаги давлат бошқаруви органлари билан нодавлат таълим муассасалари ўргасидаги ўзаро муносабатлар Таълим тугрисидаги конун 28-модда.

Таълим муассасасини унинг раҳбари бошқаради.

Таълим муассасаларида конун хужжатларига мувофик фаолият курсатадиган жамоат бошқаруви органлари ташкил етилиши мумкин.

Таълим тугрисидаги конун 29-модда. Таълим соҳасида давлат бошқаруви органлари таълим тўғрисидаги конун хужжатларига риоя етилишини назорат килади. Нодавлат таълим муассасаларида кабул давлат ўкув юртлари учун белгиланган тартибда ва муддатларда амалга оширилади.

29. Ота-оналар ёки қонуний вакилларнинг вазифалари

Таълим тугрисидаги конун 30-модда.

Вояга етмаган болаларнинг ота-оналари ёки қонуний вакиллари боланинг қонуний ҳукуклари ва манфаатларини химоя килишлари шарт ҳамда уларнинг тарбияси, мактабгача, умумий урта, урга маҳсус, касб-хунар таълими олишлари учун жавобгардирлар.

30. Таълимни молиялаш. Таълимни ривожлантириш фондлари

Таълим тугрисидаги конун 31-модда.

Давлат таълим муассасаларини молиялаш республика ва ма-халлий бюджетлар маблаглари, шунингдек бюджетдан ташкири маблаглар хисобидан амалга оширилади

Таълим тугрисидаги конун 32-модда. Таълимни ривожлантириш фондлари қонуни хужжатларида белгиланган тартибда юридик ва жисмоний шахсларнинг, шу жумладан чет еллик юридик ва жисмоний шахсларнинг ихтиё-рий бадаллари хисобидан ташкил етилиши мумкин.

Таълим тугрисидаги конун 33-модда. Халқаро ҳамкорлик

Таълим муассасалари таълим муаммолари юзасидан халқаро ҳамкорликда иштирок етадилар, чет давлатларнинг тегишли ўкув юртлари билан бевосита.

алокалар Ўрнатиш, қонун хужжатларида белгиланган тартибда улар билан кўшма ўкув юртлари ташкил етиш ҳукукига ега.

31. Муаммолар ва қадрлар тайёрлаш тизимини тубдан ислоҳ қилиш омиллари

“Кадрлар тайёрлаш миллий дастури”⁵ та булимдан иборат булиб 1- булим Муаммолар ва қадрлар тайёрлаш тизимини тубдан ислоҳ қилиш омиллари тугрисида булиб, буладар

1.1 ривожланнишнинг эришилган даражаси

1.2 камчилик ва муаммолар

1.3 ислоҳ қилиш омиллари каби уч кичик булимлардан иборат

Кадрлар тайёрлаш тизимининг демократик ўзгаришлар ва бозор ислоҳотлари талабларига мувофик эмаслиги, ўкув жараёнининг моддий-техника ва ахборот базаси етарли эмаслиги, юқори малакали педагог қадрларнинг етишмаслиги, сифатли ўкув-услубий ва илмий адабиёт ҳамда дидактик материалларнинг камлиги, таълим тизими, фан ва ишлаб чиқариш ўргасида пухта ўзаро ҳамкорлик ва ўзаро фойдали интеграциянинг ўқулиги қадрлар тайёрлашнинг мавжуд тизимидағи жиддий камчиликлар ва таълим-тарбия ва ўкув жараёнларининг таркибини, босқичларини бир-бири билан узвий боғлаш, яъни узлуксиз таълим-тарбия тизимини ташкил қилиш муаммолари ҳал қилингандаганини сабабли қадрлар тайёрлаш тизимини ислоҳ қилиш зарур эди. Шу сабабли қадрлар тайёрлаш миллий дастури ислоҳ қилинди.

32. Миллий дастурнинг мақсади, вазифалари ва уни рӯёбга чиқариш босқичлари

2.1. ДАСТУРНИНГ МАҚСАД ВА ВАЗИФАЛАРИ

“Кадрлар тайёрлаш миллий дастур”нинг мақсади таълим соҳасини тубдан ислоҳ қилиш, уни ўтмишдан колган мағкуравий қарашлар ва сарқитлардан тўла холос этиш, ривожланган демократик давлатлар даражасида, юксак маънавий ва ахлоқий талабларга жавоб берувчи юкори малакали кадрлар тайёрлаш Миллий тизимини яратишdir.

Дастурнинг вазифалари:

«Таълим тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Конунига мувофиқ таълим тизимини ислоҳ қилиш, давлат ва нодавлат таълим муассасалари ҳамда таълим ва кадрлар тайёрлаш соҳасида рақобат мухитини шакллантириш негизида таълим тизимини ягона ўкув-илмий-ишлаб чиқариш мажмуи сифатида изчил ривожлантириши таъминлаш;

таълим ва кадрлар тайёрлаш тизимини жамиятда амалга оширилаётган янгиланиш, ривожланган демократик ҳукукий давлат қурилиши жараёнларига мослаш;

кадрлар тайёрлаш тизими муассасаларини юкори малакали мутахассислар билан таъминлаш, педагогик фаолиятнинг нуфузи ва ижтимоий мақомини кўтариш;

кадрлар тайёрлаш соҳасида ўзаро манбаатли ҳалқаро ҳамкорликни ривожлантириш.

Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини рўёбга чиқариш 3-боскичдан иборат.

Биринчи боскич (1997 - 2001 йиллар) мавжуд кадрлар тайёрлаш тизимининг ижобий салоҳиятини саклаб колиш асосида ушбу тизимни ислоҳ қилиш ва ривожлантириш учун ҳукукий, кадрлар жиҳатидан, илмий-услубий, молиявий-моддий шарт-шароитлар яратилди.

Иккинчи боскич (2001 - 2005 йиллар) Миллий дастурни тўлиқ рўёбга чиқариш, меҳнат бозорининг ривожланиши ва реал ижтимоий-иктисодий шароитларни ҳисобга олган ҳолда унга аниқликлар киритилди.

Мажбурий умумий ўрта ва ўрта маҳсус, касб-хунар таълимига, шунингдек ўкувчиларнинг кобилиятлари ва имкониятларига караб, табакалаштирилган таълимiga ўтиш тўлиқ амалга оширилди.

Таълим муассасаларининг моддий-техника ва ахборот базасини мустаҳкамлаш давом эттирилади, ўкув-тарбия жараёни юкори сифатли ўкув адабиётлари ва илгор педагогик технологиялар билан таъминланди. Узлуксиз таълим тизимини ахборотлаштириш амалга оширилди.

Учинчи боскич (2005 ва ундан кейинги йиллар) тўпланган тажрибани таҳлил этиш ва умумлаштириш асосида, мамлакатни ижтимоий-иктисодий ривожлантириш истиқболларига мувофиқ кадрлар тайёрлаш тизимини такомиллаштириш ва янада ривожлантирилди.

Таълим жараёнини ахборотлаштириш, узлуксиз таълим тизими жаҳон ахборот тармоғига уланадиган компютер ахборот тармоғи билан тўлиқ қамраб олинди.

33. Кадрлар тайёрлашнинг миллий модели ва унинг таркиби кисмлари

Кадрлар тайёрлаш миллий моделининг асосий таркиби кисмлари қўйндагилардан иборатdir:

шахс - кадрлар тайёрлаш тизимининг бош субъекти ва обьекти, таълим соҳасидаги хизматларнинг истеъмолчиси ва уларни амалга оширувчи;

давлат ва жамият - таълим ва кадрлар тайёрлаш тизимининг фаолиятини тартибга солиш ва назорат қилишини амалга оширувчи кадрлар тайёрлаш ва уларни қабул қилиб олишининг кафиллари;

узлуксиз таълим малакали рақобатбардош кадрлар тайёрлашнинг асоси бўлиб, таълимнинг барча турларини, давлат таълим стандартларини, кадрлар тайёрлаш тизими тузилемаси ва унинг фаолият кўрсатиш мухитини ўз ичига олади;

фан- юкори малакали мутахассислар тайёрловчи ва улардан фойдаланувчи, илгор педагогик ва ахборот технологияларини ишлаб чиқувчи;

ишлаб чиқариш кадрларга бўлган эҳтиёжни, шунингдек уларнинг тайёргарлик сифати ва савиясига нисбатан қўйиладиган талабларни белгиловчи асосий буюртмачи, кадрлар тайёрлаш тизимини молия ва моддий-техника жиҳатидан таъминлаш жараёнининг қатнашчиси.

Давлат ва жамият- узлуксиз таълим ва кадрлар тайёрлаш тизими барча учун очик бўлишини ва хаёт ўзгаришларига мослашувчанлигини таъминлайди.

34. Узлуксиз таълим. Узлуксиз таълимни ташкил этиш ва ривожлантириш принциплари

“Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” 3.3.

Узлуксиз таълим кадрлар тайёрлаш тизимининг асоси, Ўзбекистон Республикасининг ижтимоий-иктисодий тараққиётини таъминловчи, шахс, жамият ва давлатнинг иктиносидий, ижтимоий, илмий-техникавий ва маданий эҳтиёжларини қондирувчи устувор соҳадир.

Узлуксиз таълим ижодкор, ижтимоий фаол, маънавий бой шахс шаклланиши ва юқори малакали рақобатбардош кадрлар илдам тайёрланиши учун зарур шарт-шароитлар яратади.

3.3.1. Узлуксиз таълимни ташкил этиш ва ривожлантириш принциплари

Узлуксиз таълимнинг фаолият кўрсатиш принциплари кўйидагилардан иборат: таълимнинг устуворлиги унинг ривожланишининг биринчи даражали аҳамиятга эга эканлиги, билим, таълим ва юксак интеллектнинг нуфузи;

таълимнинг демократлашуви таълим ва тарбия услугларини ташлашда ўкув юртлари мустақиллегистининг кенгайиши, таълимни бошқаришнинг давлат-жамият тизимига ўтилиши;

таълимнинг инсонпарварлашуви инсон қобилиятларининг очилиши ва унинг таълимга нисбатан бўлган турли-туман эҳтиёжларининг қондирилиши, миллӣ ва умумбашарий қадриятлар устуворлигининг таъминланиши, инсон, жамият ва атроф-муҳит ўзаро муносабатларининг ўйғуллашуви;

таълимнинг ижтимоийлашуви таълим олувчиларда эстетик бой дунёқарашни ҳосил қилиш, уларда юксак маънавият, маданият ва ижодий фикрларни шакллантириш;

таълимнинг миллӣ йўналтирилганлиги таълимнинг миллӣ тарих, халқ анъаналари ва урф-одатлари билан узвий ўйгунилиги, Ўзбекистон халқларининг маданиятини саклаб қолиш ва бойитиш, таълимни миллӣ тараққиётнинг ўта муҳим омили сифатида эътироф этиш, бошка халқларнинг тарихи ва маданиятини хурматлаш;

таълим ва тарбиянинг узвий боғлиқлиги, бу жараённинг ҳар томонлама камол топган инсонни шакллантиришга йўналтирилганлиги;

иқтидорли ёшларни аниқлаш, уларга таълимнинг энг юқори даражасида, изчил равишда фундаментал ва маҳсус билим олишлари учун шарт-шароитлар яратиш

35. Узлуксиз таълимни ислоҳ қилиш йўналишлари

“Кадрлар тайёрлаш миллӣ дастури” 3.3.2.

Узлуксиз таълим соҳасидаги ислоҳотлар кўйидагиларни назарда тутади:

таълим тизимининг кадрлар салоҳиятини тубдан яхшилаш, тарбиячи, ўқитувчи, муаллим ва илмий ходимнинг касбий нуфузини ошириш;

давлат ва надавлат таълим муассасаларининг ҳар хил турларини ривожлантириш;

таълим тизимини таркибий жиҳатдан қайта куриш, таълим, фан, техника ва технологиянинг, иктиносидёт ва маданиятининг жаҳон миқёсидағи замонавий ютуқларини ҳисобга олган ҳолда таълим ва касб-хунар таълими дастурларини тубдан ўзгартириш;

мажбурий умумий ўрта таълимдан ўрта маҳсус, касб-хунар таълимига ўтилишини таъминлаш;

маҳсус, касб-хунар таълимининг марказлари сифатида фан ва ишлаб чиқариш интеграциялашган янги типдаги ўкув муассасаларини вужудга келтириш;

миллӣ мустақиллик принциплари ва халқнинг бой интеллектуал мероси ҳамда умумбашарий қадриятларнинг устуворлиги асосида таълимнинг барча даражалари ва бўғинларида таълим олувчиларнинг маънавий ва ахлоқий фазилатларини ривожлантириш;

таълим тизими молиявий, моддий-техника ва бошқа тарздаги ресурслар билан таъминлаш механизmlарини шакллантириш;

таълим ва илм-фан билан боғлиқ чет эл ҳамда халқаро ташкилотлар билан ҳамкорликни кенгайтириш ва ривожлантириш;

туб ерли миллатга мансуб бўлмаган шахслар зич яшайдиган жойларда улар ўз она тилларида таълим олишлари учун ташкилий ва педагогик шарт-шароитлар яратиш;

таълимнинг барча даражаларида таълим олувчиларнинг хуқуқий, иктиносий, экологик ва санитария-гигиена таълими ҳамда тарбиясини такомиллаштириш.

36. Узлуксиз таълим тизими ва турлари

“Кадрлар тайёрлаш миллӣ дастури” 3.3.3.

Узлуксиз таълим тизимининг фаолият олиб бориши давлат таълим стандартлари асосида, турли даражалардаги таълим дастурларининг изчиллиги асосида таъминланади ва кўйидаги таълим турларини ўз ичига олади:

мактабгача таълим;

умумий ўрта таълим;

ўрта маҳсус, касб-хунар таълими;

олий таълим;
олий ўкув юртидан кейинги таълим;
кадрлар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш;
мактабдан ташқари таълим.

Кадрлар тайёрлаш миллий моделининг ўзига хос ҳусусияти мустакил равишдаги тўқиз йиллик умумий ўрта ҳамда уч йиллик ўрта маҳсус, касб-хунар таълимини жорий этишдан иборатdir

37. Кадрлар тайёрлаш тизимида фан

“Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” 3.4.

Кадрлар тайёрлаш миллий модели салмоқли элемент сифатида фани ўз ичига олади, бу соҳада: табиат ва жамият тараккиёти қонуниятлари тўғрисидаги янги фундаментал ва амалий билимлар шаклланади, кадрлар тайёрлаш тизимида оммалаштириш, ўрганиш ва фойдаланиш учун керакли илмий натижалар жамланади;

олий малакали илмий ва педагог кадрлар тайёрлаш амалга оширилади;
кадрлар тайёрлаш жараёнини илмий-тадқиқот жиҳатидан таъминлаш инфраструктураси вужудга келтирилади, таълимнинг ахборот тармокларида фойдаланиш мақсадида билимнинг турли соҳалари бўйича ахборот базаси шакллантирилади;
мамлакатимиз илм-фанининг жаҳон илм-фанига интеграцияси содир бўлади, замонавий илм-фан ва технологияларнинг энг муҳим муаммоларини ҳал этиш учун илмий ютуқлар ва кадрларни ҳалқаро миқёсда алмашинув амалга оширилади.

38. Кадрлар тайрлаш тизимида ишлаб чиқарни

“Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” 3.5. \

Ишлаб чиқаришнинг талаб-эҳтиёжлари кадрлар тайёрлаш тизимининг йўналиши, даражаси ва миқёсларини шакллантиради, касб тайёргарлигининг мақсади, вазифалари ва мазмунини белгилайди, малака талабларини илгари суради, таълимнинг мувозий технологиялари ва шаклларини ташлашни тақозо этади. Ишлаб чиқариш пировард натижада кадрларнинг сифати ва ракобатбардошлигига баҳо беради.

таълимни кархонадаги унумли меҳнат билан, шу жумладан ишлаб чиқариш амалиёти жараёнидаги меҳнат билан кўшиб олиб бориш асосида юқори малакали кадрлар тайёрлаш;

кадрлар тайёрлаш ҳамда биргаликда илмий-технология ишламаларини олиб бориша корхоналарнинг ишлаб чиқариш салоҳиятидан фойдаланиш;

таълим олувчиларни меҳнат жамоаларида тарбиялаш (меҳнат, маънавий ва жисмоний тарбиялаш);

педагог кадрларнинг илғор технологиялар соҳасидаги малакасини бевосита ишлаб чиқаришда мунтазам ошириб бориш;

ишлаб чиқаришнинг юқори малакали кадрларини таълим жараёнига ва педагогик фаолиятга жалб этиш;

ишлаб чиқариш амалиётини ўтиш учун таълим олувчиларни иш жойлари билан таъминлаш;

39. Кадрлар тайёрлаш тизимини ривожлантиришининг асосий йўналишлари.

Таълимнинг узлуксизлигини таъминлаш

“Кадрлар тайёрлаш миллий дастури”нинг 4- булимида кадрлар тайёрлаш тизимини шакллантириш ва ривожлантиришининг 15 та кичик булимлари асосида устувор йўналишлари курсатиб утилган:

4.1. ТАЪЛИМНИНГ УЗЛУКСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ

Таълимнинг ўз ичига мактабгача таълим, умумий ўрта ва ўрта маҳсус, касб-хунар таълимини камраб олувчи янги узлуксиз ва изчил тизими барпо этилди. Олий касб-хунар таълимнинг бакалаврлар ва магистрлар тайёрлашни назарда тутувчи икки босқичли тизими жорий этилди. Аспирантура ва докторантурда фаолияти ривожланиб борди. Кадрлар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш бўйича ракобатбардош таълим муассасалари вужудга келтирилди.

Узлуксиз таълим тизими учун педагог кадрлар тайёрлаш ва қайта тайёрлаш устуворлиги таъминланди.

40. Педагог ва илмий-педагог кадрлар тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш

“Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” 4.2. \

Педагог кадрларнинг малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлашнинг замон талабларига мослашувчан, таълимнинг юкори сифатли ва баркарор ривожланишини кўзловчи тизими вужудга келтирилди. Педагог кадрлари илдам қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш, рақобатбардош даражада уларнинг касб сифатини кўллаб-куватлаш таъминланди.

Олий таълим муассасаларида давлат таълим стандартларида мос юкори малакали ўқитувчилар тайёрлаш бўйича маҳсус факультетлар, шунингдек Республика вилоятларида умумий ўрта ва ўрта маҳсус, касб-хунар таълими учун ўқитувчилар ва мутахассислар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш юзасидан маҳсус марказлар ташкил этилди.

41. Таълим жараёнини мазмунан ислоҳ қилиш

“Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” 4.3. \

Кадрларни ўқитиш ва тарбиялаш миллий тикланиш принциплари ва мустакиллик ютуқлари, халқнинг бой миллий, маънавий ва интеллектуал салоҳияти ҳамда умумбашарий кадриятларга таянган, инсонпарварликка йўналтирилган таълимнинг мазмуни давлат таълим стандартлари асосида ислоҳ қилинди. Таълим олувланинг шахсига, унда таълим ва билимларга бўлган иштиёқни кучайтиришга, мустақил иш тутишни, ифтихор ва инсоний қадр-қиммат туйғусини шакллантиришга алоҳида эътибор берилди.

Педагог кадрларнинг обрў-эътибори, масъулияти ва касб кўнижмасини ошириш юзасидан событқадам давлат сиёсати олиб борилди. Илгор педагогик технологиялар, таълимнинг янги шакл ва услублари, ўкув, шу жумладан дифференциялашган дастурлар амалиётга жорий этилди.

42. Маънавий-ахлоқий тарбия ва маърифий ишлар

“Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” 4.4.

Ёш авлодни маънавий-ахлоқий тарбиялашда халқнинг бой миллий маданий-тарихий анъаналарига, урф-одатлари ҳамда умумбашарий кадриятларга асосланган самарали ташкилий, педагогик шакл ва воситалари ишлаб чиқилиб, амалиётга жорий этилди. Шахсни тарбиялаш ва уни ҳар томонлама камол топтиришнинг устуворлиги таъминланди. Умумий ҳамда педагогик маданиятни ошириш максадида, мамлакат ахолиси орасидаги маърифий ишлар такомиллаштириб борилди.

43. Иқтидорли болалар ва истеъоддли ёшлар

“Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” 4.5.

Иқтидорли болалар ва истеъоддли ёшларни аниқлаш ва ўқитиш услубияти, психологик-педагогик ва ташкилий шароитлари яратилади, бундай болалар ва ёшларга оид маълумотларнинг Республика банки ва мониторинги шаклланди. Маҳсус ўкув дастурлари ва прогрессив педагогик технологиялар ишлаб чиқиш учун энг яхши педагог ва олимлар жалб қилинади, ўкув-тарбия жараённада уларнинг фаол иштироки таъминланди. Фан ва техникани, сиёсат ва иқтисодиётни, маданият ва санъатни ўргатиш марказлари қабилидаги ҳамда миллий (элита) таълим муассасалари ташкил этилди.

Иқтидорли болалар ва истеъоддли ёшларни чет элларда умумий ва касбий жиҳатдан тайёргарликдан ўтказишга қаратилган событқадам фаолият амалга оширилди. Академик лицейларнинг ўкувчиларига, биринчи навбатда иқтидорли, юксак истеъоддод соҳибларига, билимнинг тегишли соҳалари ва фаннинг аниқ йўналишлари бўйича ўз табиий қобилиятларини намоён этиш ва ривожлантириш, ўзларидаги ноёб истеъоддии рўёбга чиқариш учун кенг имкониятлар яратилди.

44. Таълим тизимини бошқариш

“Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” 4.6.

Узлуксиз таълим тизими ва кадрлар тайёрлашнинг давлат ва нодавлат таълим муассасаларини таркибий жиҳатдан ўзгартириш ва уларни изчил ривожлантириш давлат йўли билан бошқариб борилади. Барча даражадаги таълим бошқарув органларининг ваколат доиралари «Таълим тўғрисида»ги Конунга мувофиқ белгиланади.. Таълим муассасалари Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Махкамаси томонидан белгиланган тартибда аттестациядан ўтказилади ҳамда аккредитацияланади. Аккредитация якунларига кўра таълим соҳасида фаолият кўрсатиш хукуки берилади.

45. Таълим сифатини назорат қилиш тизимини шакллантириш

“Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” 4.7.

Таълим бошқаруви органларига бөглиқ бўлмаган, касб-хунар таълими сифатини аттестациядан ўтказувчи давлат хизмати ташкил этилди. Мамлакатни иктисодий ва ижтимоий ривожлантиришнинг истиқбол талабларига монанд давлат таълим стандартлари ишлаб чиқилади, ўкув юртлари фаолиятини, профессор-педагог кадрлар сифатини ҳамда таълим олувчиларнинг билимини рейтинг асосида баҳолаш тизими тадбиқ этилди. Кадрларни тайёрлаш сифатини назорат қилишининг давлат ва жамоат шакллари ривожлантирилди. Таълим муассасалари битирувчиларини якуний аттестациялаш тизими такомиллаштирилди.

46. Таълим тизимини молиялаш. Моддий-техника таъминоти

“Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” 4.8.

Таълимни ва кадрлар тайёрлашни молиялаш тизими такомиллаштирилди, унинг кўп вариантили (бюджетдан ажратиладиган ва бюджетдан ташқари манбалардан) тизими жорий этилди, таълим муассасаларининг ўзини ўзи пул билан таъминлаши ривожлантирилди. Республика фукаролари учун уларни тўлашнинг мослашувчан тизимига асосланган таълим кредитлари бериш механизми шакллантирилди

47. Таълим хизмати кўрсатиш бозорини ривожлантириш

“Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” 4.11.

Таълим ва кадрлар тайёрлаш соҳасида маркетингни ривожлантириш йўли билан таълим хизмати кўрсатишнинг ракобатга асосланган бозори шакллантирилди. Давлат ва подавлат таълим муассасалари ривожлантирилди, таълим ва кадрлар тайёрлаш соҳасида ракобатга асосланган мухит вужудга келтирилади, таълим хизмати кўрсатиш бозори давлат йўли билан бошқариб борилади. Асосий таълим дастурларида назарда тутилмаган консультатив ва қўшимча таълим хизматларидан иборат пуллик таълим хизмати кўрсатиш тизими ривожлантирилади

48. Президент И.А.Каримовнинг “Юксак маънавият - енгилмас куч” асарининг мазмун-моҳияти

Президент И.А.Каримовнинг “Юксак маънавият - енгилмас куч” асари 2008 йилда чоп этилган булиб 4-боб, 12-булимдан иборат.

И.Каримов ушбу китобда энг буюк бойлик булган маънавиятнинг маъно -мазмуни, унинг инсон ва жамият хаётидаги урни ва ахамияти , бу мураккаб серкирра тушунчанинг назарий ва амалий томонлари хар томонлама кенг камровли фикр ва хуносалар орқали таҳлил этилади. Истиклол йилларида юртимизда миллий маънавиятимизни тиклаш, уни замон талаблари асосида ривожлантириш буйичаамалаг оширилган ишлар ва буборадаги фикр мулоҳазалар юритилади.Бугунги кун мураккаб глобаллашув даврида маънавият соҳасидаги вужудга келаётган долзарб муаммолар,халкимиз маънавиятини асраш ва юксалтириш,айниқса ёш авлоднинг калби ва онгини турил заарли гоя ва мафкуралар таъсиридан саклаш ва химоя килиш масалаларига алоҳида эътибор каратилган.

49. Президент И.А.Каримов асарларида республикамиз тараккиётининг ўзига хос йўлларининг асослаб берилиши

Президент уз асарларида Республикаизнинг ўзига хос тараккийт йулини белгилашда у аввало Республикаининг ўзига хос хусусиятлари ва шарт-шароитларини хисобга олди.Бунда у халкимизга хос булган жамоа булиб яшаша, Республикаининг кулагай географик жойлашуви,халкнинг ижтимоий психологияси ,бой моддий маънавий ҳамда ишлаб чиқариш потенциалига ва кадрлар кудратига этибор каратди, ислом динига муносабатни тубдан узгarterди.

И.А.Каримов Узбекистоннинг бозор муносабатларига утишининг беш тамойилини ишлаб чиқди.

- 1- иктисодиётининг сиёсатдан устиворлиги
- 2.Далат-бош ислохотчи
- 3.Конун устиворлиги
- 4.Кучли ижтимоий сиёсат
5. Бозор иктисодиётига боскичма -боскич утиш

Бозор муносабатига утишининг бу йули жаҳонда тараккиётининг Узбек модели деб тан олинди

50. Президент И. Каримов асарларида демократик ислохотлар асосий йўналишлари ва вазифаларининг елгилаб берилиши

Демократик ислохатларнинг энг аввалида демократиянинг мухим белгиларидан бири хокимятнинг конун чикарувчи, иижро этувчи ва суд хокимятига булинишидир.

Хокимятнинг бундай булиниши жаҳон тажрибасига асосланади. Конституцияга исон хукуклари ва эркинликлари тутрисидаги халкаро пакт ларга , ижтимой давлат тамойцилларига мос келади.

Демократия –юононча суз булиб Демос халк кратос хокимят деган маънени билдиради

51. Демократик жамиятни шакллантириш конституцияий-хукукий асосларининг яратилиши. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси – демократик жамият куришнинг хукукий асоси

Демократик жамиятни барпо этишда юртимизда халкаро тамойилларга вожаҳон хамжамияти эътироф этган йурикларга амал килди.

Конституция 1992 йил 8 декабрда кабул килинган булиб муқаддима, 6 булим,26 боб,128-моддадан иборат

52. Ўзбекистон Республикасида таъсис этилган унвон, орден, медаллар ва давлат мукофотлари

1995 йил 22 декабр “Давлат мукофотлари тутрисидаги “22 моддадан иборат конун кабул килиниб . унга кура давлат мукофотлари Олий Мажлис томонидан таъсис этилади . президент томонидан меҳнат ва жанговор хизматлари , самаоърали фаолияти учун фукаролар тақдирланади. Мазкур конуннинг 10 – моддасида “Ўзбекистон қаҳрамони”- энг олий даражадаги мукофот булиб 1 марта берилади. Ўзбекистон қаҳрамони билан тақдирланганларга Олтин Юлдуз медали хам берилади. 11-моддасида эса 10 та орден- буларга

1.Мустакиллик ордени . 2. А.Темур ордени 3. Ж.Мангуберди ордени 4.Буюк хизматлари учун ордени 5. Эл –юрт хурмати ордени. 6 Фидокорана хизматлари учун ордени 7. Меҳнат шуҳрат ордени 8. I ва II даражали соглом авлод ордени 9 I ва II даражали шон –шараф ордени. 10 Дустлик ордени киради

12- моддасида эса 4 та медал тутрисида суз боради. Булар 1-олтин Юлдуз медали, 2- Жасорат медали 3. Содик хизматлари учун медали, 4 Шуҳрат медали

53. Мустакил Ўзбекистонни ривожлантиришининг маънавий-аҳлоқий негизлари И.А.Каримов (Ўзбекистон буюк келажак асари)

Ўзбекистоннинг маънавий маърифий ва маданий тараккиёти маънавий кадриятларнинг тикланиши ва муллий узлини англаш.Энг биринчи амалга оширилган иш советлар даврида таъкиланган узбек халкининг маънавий мөъросини ва миллий кадриятларини тиклаш хамда ривожлантириш булди. Аждодларимиз яратган бой маданий меросни урганиш ,эъзозлаш, купайтириш, улуг мутафаккирларимиз, буюк сиймоларнинг хаёт йули ижодий мөъросини урганиш ва уни халк оммасига етказиў зарур эди. Шу тарзда буюк шахсларнинг юблейлари утказилди.

Миллий байрамларимиз тикланди , шунингдек ислом динин маърифат дини эканлиги ва бу динга нисбатан муносабатнинг узгариши

54. Миллий мағкуранинг бош ва асосий гоялари

Ўзбекистон мустакил булганч халкни янги йулдан бошлаб бориш унинг карашлари ва орзу умидларини бир йуналишга буриб кучларини уйгунилаштириш учун миллий гоя ва миллий мағкура зарур эди. Чуники собик иттифоқ парчалангандан сунг кишилар калби ва онгиди гоявий бушлик пайдо булди. Бу бушликни заарарли ва бетона гоялар тулдирмаслиги учун миллий мағкура зарур эди.

Миллий гоя халк ва миллатнинг орзу умидларини ифода этиб унинг хаётига эзуглик баҳш этади. Миллий мағкура ана шундай эзгу максадларга эришиш йулларини курсатиб беради. Турли гоявий хуружлар авж олётган бир даврда унининг олдини олишнинг энг тугри ва ягона йули бегона ва соҳта гояларга карши гоявий имушкитетни кучайтиришдан иборат. Бугунги кунда ёшлиримиза

миллий гояни сингдири учун уларда миллий альяналаримизга урф-одатларимизга хурмат ватан равнаки учун маънавий стук инсон килиб тарбияларимиз лозим.

55. Туркистонда (19-асрда) дастлабки гимназиялар (урта умумий таълим мактаби)нинг пайдо бўлиши

19-асрнинг охириларида Туркистонда маърифатпарварлар Мунаввар Кори, Бехбудий, Шакурий ва бошкалар таъаббуси билан Янги усул жадид мақтаблари очила бошлади. Бу мақтабларда диний таълим билан бирга дунёвтий билимлар хам уқитила бошлаган. 1884 йилда Тошкентлик Саид Азимбайнинг уйидаги биринчи рус тузем мактаби очилди. Бу мақтабда рус ва узбек болалари уқиган. 1896 йил Тошкентда биринчи гимназия очилган. Унда замонавий тиллар уқитилган.

56. “Ўзбек модели” сифатида тан олиниг тараккиёт моделининг асосий тамойиллари

И.А.Каримов Узбекистоннинг бозор муносабатларига утишининг беш тамойилини ишлаб чиқди.

- 1- иктисадиётнинг сиёсатдан устиворлиги
- 2.Далал-бош ислохотчи
- 3.Конун устиворлиги
- 4.Кучли ижтимоий сиёсат
5. Бозор иктисадиётига боскичма –боскич утиши

Бозор муносабатларига утишининг бу йули жаҳонда тараккиётнинг Узбек модели деб тан олиниди

57. “Ўзбекистон халқ ўқитувчи”, “Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ўқитувчи” ва “Ўзбекистонда хизмат кўрсатган халқ таълими ходими” фахрий узвонлари. Мазкур узвонлар соҳиблари имтиёзлари

1996 йил 26 апрелда “Ўзбекистон халқ ўқитувчи” таъсис этилган булиб энг кам хакининг 2 баробари микдорида , “Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ўқитувчи” ва “Ўзбекистонда хизмат кўрсатган халқ таълими ходими” энг кам иш хакининг 100 фоиз микдорида ойликка кушимча оладилар.Шунингдек , соглигини тиклаш имтиёзга эга.

58. “Ўзбекистон қаҳрамони “ ва “Олтин юлдуз” медали ва унга муносаб деб топилгандар ҳакида

1994 йил 5 майда “Ўзбекистон қаҳрамони”- узвонини белгилаш ва олий нишон Олтин юлдуз металини таъсис этиш тугрисидаги конуни кабул килинган. Шу конун билан Узбекистон қаҳрамони узвони тугрисида 9 банддан иборат низом ва Олтин Юлдуз медалининг тавсифи кабул килинган.

Биринчи булиб Давлатимиз перазиденти И.А.Каримов муносаб топилган. Вилоятимизда таълим соҳасида ходимларида Хива болалар уйи директори Вера НикеаласенаПак, Гурлан туманидаги 24-мактаб директори Анира лар хам узбекистон қаҳрамони узвонини олган.

59. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси асосида давлатнинг қонун чиқарувчи ҳокимиятини амалга оширадиган олий вакиллик органи ва унинг ваколатлари

Ўзбекистон Республикасининг Конституциясининг 18- бобининг 76- моддасидан 88-моддасигача Олий мажлис тугрисидаги масалаларни уз ичига олади. Олий мажлис олий давлат вакиллик органи булиб конун чиқарувчи ҳокимияти амалга оширади .

Ваколатлари

1 Узбекистон Р-каси олий мажлисининг Конунчилик палатаси Спикер ва унинг уришибосарларини. Кумита раислари . уларнинг уп'ринбосарларин сайлаш

2 Узбекистон Р-каси Баш прокурорининг тақдимига биноан Узбекистон Р-каси Олий мажлисининг конунчилик палатаси депутатини дахлизизлик хукувидан маҳрум этиш тугрисидаги масалаларни хал этиш

3 уз фаолиятини ташкил этиш ва палатанинг иски тартиб коидалари билан боғлик масалалар юзасидан карорлар кабул килиш

4 Сиёсий ижтимоий иктисадий хаёни соҳасидаги ўёки бу масалалар юзасидан.

Шунингдек давлат ички ва ташкил сиёсати масалалари юзасидан карорлар кабул килиш киради.

Сенат ваколатлари 14 та - Конс-янинг 80- моддасида курсатилган .

60. Ўзбекистон Республикасида Олий Мажлисни шакллантириш тартиблари тўғрисида

Олий мажлис олий давлат вакиллик органи булиб конун чикарувчи хокимиятни амалга оширади . Олий мажлис икки палатадан

Конунчилик - кўйи

Сенат - юкори палатадан иборат

Конунчилик палатасида 120 , сенатда 100 депутат бор.

Конкничилик палатасига депутатлар сайлов окружлари буйича куп пртиявийлик асосида умухалк томонидан яширин овоз бериш йули билан сайланади.

Сенат аъзолари эса маҳалли кенгаўлар депутатлари орасидан хар бир вилоятдн тошкент шахри ва Коракалпогистон Р-касидан 6 кишидан сайланади.

16 нафар сенаторни эса Р-ка П-денти таникли кишилар орасидан танлаб тайинлади .

Сенат ва конунчилик палаталарининг биргаликдаги ваколатлари ва хар бирининг мутлок ваколатлари бор

Сенат раиси Илгизар Собиров - Кушкупирдан

Туманимиздан Мадир кишилогидаги тадбиркор Нураддин отожонов Жуманиёзович олий мажлис депутати

61. Ўзбекистон Республикасида Давлат хокимиятининг ташкил этилиши тўғрисида

Ўзбекистонда давлат хокимияти

Конун чикарувчи- Олий мажлис

Ижро этувчи - вазирлар Маҳкамаси

Суд хокимияти - мустакил равишда иш юритади .

62. Маҳаллий давлат хокимияти асослари хақида

Маҳаллий давлат хокимияти органлари таркибига вилоят , шахар, шахарлар таркибидаги туман кишлоқ овул доирасидаги хокимият муассасалари киради

Конституция 100 моддасида Маҳаллий давлат хокимияти органлари ваколатлари курсатилаган

1. Конунийлик фукаролар хавфсизлигини таъминлаш
2. Худудларни ривожлантириш
3. Маҳаллий бюджетни шакллантириш
4. Атроф мухит муҳофазаси
5. Норматив хужжатларни кабул килиш ва бошкалар

63. Ўзбекистон Республикасининг суд хокимияти хақида

Ўзбекистон конституциясининг 106 моддадан 116 моддагача суд хокимияти тұғрисида

Суд хокимияти конун чикарувчи, ижро этивчи хокимяtlардан, сийсий партиялардан, жамоат бирмашмаларидан мустакил холда иш юритади.

Суд хокимияти ва судлар факат конунгагина бўйсунадилар. 1993 йил 2 сентябрда судлар тұғрисидаги конун кабул килинган .Олий мажлис сессияларида 2001 йил ва 2011 йилда юкоридаги конунга күшимча ва узгартиришлар киритилиб янада мукаммаллашган.

64. Ўзбекистон Республикасида сайлов тизими хақида

Конституциянинг 117-моддасида Ўзбекистон фукаролари давлат хокимияти органларига сайлаш ва сайланиш хукукига эга дейилган. Ўзбекистонда сайловлар умумий ва тенгликка асосланади. Номзодлар тұғридан тұгри бевосита сайланади. Яширин овоз бериш таъминланади. Куп партиявиyilik асосида утказилади. 21 ёшдан маҳаллий кенгашга, 25 ёшдан олий мажлисга, 35 ёшдан президентликка депутат этиб сайланиши мумкин.

65. Ўзбекистонда демократик жамият қуришнинг тарихий ва маънавий-ахлоқий илдизлари хақида

Ўзбекистонда шахс эркинлиги ,инсон хукуклари муҳофазаси , кафолатлари ,эътиқод , меҳнат ва қасбни эркин таилаш хукуки, таълим олиш ижтимой мухоза ва бошка имкониятлар конун билан химоя килинган. Яшаш хукуки ва осойишта хаёт хукуки таъмин этилган. Ўзбекистонда инсон хукукларига доир бир катор халкаро хукуклар "Инсон хукуклари умумжахон десклорацияси" ва бошка халкаро хужжатлар тан олинган.

66. “Оила, маҳалла, мактаб ҳамкорлиги марказ”ларининг мақсад ва вазифалари ҳақида
Халк таълими вазирлигининг 2008 йил 19 майдаги Узбекистон хотин кизлар кумитасининг 26 май, Махалла хайрия жамгармасининг 2008 йил 27 майдаги кушма бўйругига асосан Умумтаълим мактабларида “Оила, маҳалла, мактаб ҳамкорлиги марказ”лари ташкил килинди
“Оила, маҳалла, мактаб ҳамкорлиги марказ”ининг асосий вазифаси
1.Укувчи уларни тарбиялашда Оила, маҳалла, мактаб ҳамкорлигини янада ривожлантириш
2.Укувчиларнинг хукукий маънавий билим куникмаларини мустахкамлаш
3.Давлат ва иодавлат ташкилотлар билан ҳамкорликда ташкилий педагогик ишларни мувофиқлаштириш

67. “Оила, маҳалла, мактаб ҳамкорлиги марказ”лари фаолиятини молиялаштириш ҳақида

Марказ стол,стул, кампьютер таргигот стендлари, газета, журнал, китоблар ҳамда моддий техника ускуналари билан таъминланади. Марказ узи жойлашган умумтаълим матаби оркали конуний тартиблар асосида юридик ва жисмоний шахсларнинг ихтиёрий ёрадми ва хомийлар томонидан ҳам таъминланishi мумкин.

68. “Оила, маҳалла, мактаб ҳамкорлиги марказ”ларининг меъёрий хужжатлари ва уларни юритиш тартиби ҳақида

Марказ узининг йиллик ва ойлик иш режаси асосида иш юритади.Бу режалар мактаб раҳбари,маҳалла оқсоколи,ота –оналар кумиталари раислари билан келишилган ҳолда тасдикланади

Марказда куйдаги хужжатлар сакланади. 1.Давлат хокимят органларининг маънавий маърифий соҳага оид меъёрий хукукий хужжатлари 2.Халк таълими вазирлиги маҳалла жамгармаси хотин кизлар кумитасининг шу соҳага оид бўйруклари ,фармойиш ва карорлари 3.Иш режалари, мажлис баённомалари, ва карорлари, ота-оналар ва фукаролар мурожаатлари ва бошкалар

69. “Оила, маҳалла, мактаб ҳамкорлиги марказ”ларининг бошқарув фаолияти ва иш тартиби ҳақида

Марказ мактабнинг маънавият ва маърифат хонасида ташкил этилиб уни маънавий маърифий ишлар буйича директор уринбосари бошқаради.

Марказ кошидаги ишчи гурӯхга мактабларнинг маънавий маърифий ишлар буйича директор уринбосари ,психолог, хотин кизлар кенгаши раиси, ота-оналар кенгаши раиси ,василий ва хомийлик кенгаши раиси, Камолот етакчиси, синф раҳбарлари намунали ота-оналар аъзо буладилар.

70. Мехнат шартномалари, уларни тузиш тартиби, амал қилиш муддати ҳақида

Мехнат шартномаси ходим билан иш берувчи ургасида муаян мутахассислик ,малака лавозими буйича ички меҳнат тартибига буйсунган ҳолда ,мехнат тугрисидаги конунлар асосида ишни ҳак эвазига бажариш ҳақидаги тарафларнинг келишувиdir.

Ходим ва иш берувчи меҳнат шартномасининг тарафлари хисобланади

Мехнат кодексининг 72 муддаси.

Мехнат шартномалари номуайян муддатга, 5 йилдан ортик булмаган муаян муддатга , муаян ишни бажариш вактига мулжаллаб тузилган

Мехнат кодексининг 75 муддаси.

Педагог ходимлар билан номуаян муддатга меҳнат шартномаси тузилади

71. Мехнат дафтарчаларини юритиш тартиби ҳақида

Мехнат дафтарчаларини юритиш тартиби тугрисидаги йурикнома асосида юритилади . Мехнат дафтарчалари ходимнинг меҳнат стажини тасдиковчи асосий хужжат булиб . мулкчилик ва хужалик юритиш тартибидан катъий назар 5 кундан ортик ишлаган шунингдек муайян муддатга ёлланган ходимларга ҳам юритилади .ишига кабул килинган ходимнинг меҳнат дафтарчалари узи фаолият курсатётган жойда сакланади. Мехнат дафтарчасига ходим тугрисидаги .иши тугрисидаги маълумотлар киритилади.

72. Мехнат таътиллари турлари, бериш тартиби ҳақида

Мехнат таътиллари турлари куйидагилар

1. Йиллик асосий таътили- 1- иш йили учун б ой ишлагандан кейин берилади
Таътил куйидаги ходимларга б ойдан олдин берилади
  - аёлларга ,1-2- гурух ногиронларига,18 ёшга тулмаган шахсларга,харбий хизматдан резервга буўатилган ва ишга жойлашган харбий хизматчиларга
2. Ижътимоий таътиллар
  - Тугрукгача ва тугрикдан кейинги таътил,-болаларни парвариш таътиллари укиш билан боғлик таътиллар,ижодий таътиллар, иш хаки сакланмаган холда бериладиган таътиллар

Мехнат кодексининг 133 моддасидан 153 моддасигача меҳнат таътили хакида

73. Педагог кадрларга бериладиган имтиёзлар хақида

- Педагог кадрларга Йиллик күшимча таътил берилади . 48 кун хисобланган.
- 275- карор буйича иш хакига күшимчалар кушиш
- имтиёзлар асосида согликини тиклаш учун сихатгоҳларда дам олиш

74. Педагог кадрларнинг иш юкламалари хажми, назорат қилиш тартиби хақида

Узбекистон Р-каси халк таълими вазирлигининг 2010 йил 7 май 125-сонли хамда Узбекистон Р-каси Мехнат ва ахолини ижтимоий муҳофаза килиш вазирлигининг 2010 йил 7 май 125 кб-сонли күшма бўйруқларига асосан педагог кадрларнинг иш юкламалари белгиланган ва тасимланган . иш юкламалари белгилаш ва тасимлаш йуринномага асосан уқитувчининг иш юкламаси 1548 соатдан иборат булиб юклама доирасида бажариладиган ишлар З йуналишида амалга оширилади

1. Укув тарбия жараёни
- 2.укув жараёнининг методик таъминоти
3. ташкилий педагогик фаолият

75. Мактаб раҳбарларининг иш юкламалари хажми, бўлимлари хақида

76. Ходимларни ишга қабул қилиши ва ишдан бўшатиш тартиби хақида

Ишга қабул қилиш иш берувчининг бўйруги билан расмийлаштирилади, бунга меҳнат шартномаси ва ходимнинг аризаси асос булади.

Ишдан бўшатиш кўйдаги холларда амалга оширилади.

Ходимнинг уз аризасига биноан

Иш уринлари ва иш хажми кискарғанда

Мехнат шартномаси бузилгандан.

Иш уринлари ва иш хажми кискарған вактда ходим иккى ойолдин раҳбарият томонидан ёз радишида оғхлантирилиши лозим.

77. Ходимларни рағбатлантириш тартиби хақида

. Таълим муассасалари ходимларига иш вактининг кискартирилган муддати белгиланади, хаки тўланадиган йиллик узайтирилган таътиллар ва конун хужжатларида назарда тутилган имтиёзлар берилади.

Таълим муассасалари иш хакига мулжалланган мавжуд маблаглар доирасида мустакил равиша ставкалар, мансаб окладларига табакалаштирилган устама белгилашга хамда меҳнатга хак тулаш ва рағбатлантиришнинг турли шаклларини кулашга хакли.

Педагог ходимларни рағбатлантириши Узбекистон Республикаси президентининг 2005 йил 21 декабрдаги ПК -275-сонли карори асосида устама, рағбат ва моддий ердам пуллари берилади.

78. Мехнат интизоми хақида

Мехнат шартномасига асосан ходим меҳнат интизомига риоя қилиш лозим.Бундан ташкари таълим муассасасининг ички меҳнат интизомига койдаларига ва жамоа шартномасига асосан меҳнат интизомига риоя киласи. Мехнат интизоми бузилган такдирда иш берувчи ходимга нисбатан хайвфсан, уртacha ойлик иш хакининг купи билан 50 фойзигача микдорида жарима тулаш, еки меҳнат шартномасини бекор қилиши мумкин

79. Мехнатни муҳофаза қилиши хақида

80. Малака тоифалари бериш тартиби

Педагог ходимларга Раҳбар ва педагог кадрларни аттестациядан утказиш ва уларга малака тоифалари бериш тугрисидаги низом асосида малака тоифалари берилади .Бунга кура аттестация куйидаги тартибда утказилади

1.Педагог кадрларни тоифалари буйича малака тавсифларига мувофиқлиги урганилади

81. Мактаблардаги «Директор жамгармаси»нинг макса два вазифалари куйидагилардан иборат

Узбекистон Республикаси вазирлар махкамасининг 2005 йил 21 декабрдаги ПК-275-сонли карорини ижросини таъминлаш юзасидан ишларни ташкил қилиш, «Директор жамгармаси»ни режалаштириш хамада ушбу маблагларни карорда белгиланган максад ва вазифаларга мувофиқ сарфлаш юзасидан назорат олиб бориш, номзодларни аниклаш ва тасдиқлаш, устама хакнинг ва мукофотнинг аник тури ва микдорини белгилаш, касаба ушмаси ташкилотининг ташаббуси буйича моддий ёрдам курсатиш ва мукофотлашда хоисоналаикни хамда ошкораликни таъминлаш.

82. Раҳбар ва педагог кадрлар аттестацияси хамда лавозим вазифалари

Раҳбар ва педагог кадрларни аттестациядан утказиш ва уларга малака тоифалари бериш тартиби тугрисида НИЗОМ асосида аттестациядан утказадилар. Аттестация утказишнинг асосий максади:

Педагог кадрларнинг малака талабларига мувофиқ малака тоифаларини белгилашда уларнинг касбий маҳорати даражасини аниклаш ва малака тоифаларини бериш (ошириш ва пасайтириш)

Раҳбар кадрлар аттестацияси 3 йилда бир марта, педагог кадрлар аттестацияси 5 йилда бир марта утказилади.